

Ana PERUNOVIĆ-RAŽNATOVIĆ*

OBRAZOVANJE MUZIČKIH PEDAGOGA NA UNIVERZITETU CRNE GORE (1980–2013)

Sažetak: Rad je koncipiran sa idejom da ukaže na tradiciju i kontinuitet koji u procesu obrazovanja ima današnji studijski program Opšta muzička pedagogija Muzičke akademije na Cetinju. Od osnivanja u Titogradu, obrazovanje su u okviru tog odsjeka sticali studenti i budući profesori muzike ne samo iz svih krajeva Crne Gore već i iz ostalih republika tadašnje SFR Jugoslavije. Čitav dosadašnji period obilježen je promjenama, koje se odnose na ambijent u kom se izvodi nastava (Podgorica — Cetinje), nazive odsjeka, broj studenata po godinama, zastupljene predmete, kompetencije i zvanje koje studenti stiču završetkom studija (od diplomiranog muzičara do diplomiranog muzičkog pedagoga), kao i na perspektivu poslije završenih studija.

Ključne riječi: *muzička akademija, pedagoško-teorijski smjer, opšta muzička pedagogija, nastavni plan i program*

PRIJE više od trideset godina, tačnije 1980, shodno potrebama sredine i društva, realizovan je prvi projekat od strateškog značaja za obrazovanje umjetnika u Crnoj Gori — počela je sa radom Muzička akademija. Kao dio tadašnjeg Univerziteta „Veljko Vlahović”, Akademija je osnovana u Titogradu. Preostale dvije visokoškolske umjetničke institucije nastale su na Cetinju: Fakultet likovnih umjetnosti 1988. i Fakultet dramskih umjetnosti 1994. godine. Univerzitet je 1992. preimenovan u Univerzitet Crne Gore, a danas u svom sastavu ima sedamnaest organizacionih jedinica: fakultete, institute i jednu akademiju — Muzičku.

Od prve generacije studenata, koji su otpočeli školovanje od 1980/81. do februara 1996. godine, montažni objekat sa dvije učionice za grupnu, dvije za

* Ana Perunović-Ražnatović, Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija, Cetinje

individualnu nastavu i jednom vježbaonicom, a ipak sa specifičnim duhom topline, intimnosti i umjetnosti, igrao je ulogu najviše institucije muzičkog obrazovanja u Crnoj Gori. Bez obzira na neuslovnost, pedagoški kadar u prvo vrijeme potpomognut eminentnim profesorima iz inostranstva i ostalih republika tadašnje SFR Jugoslavije, obezbijedio je nastavu na visokom nivou. Odškolovalane su brojne generacije akademskih muzičara, koji su značajno popunili pedagoški i izvođački kadar Crne Gore, ali i zemalja iz okruženja.

Nakon požara, februara 1996. godine u kom su uništeni objekat, instrumenti i praktično sva dokumentacija, Muzička Akademija je nekoliko mjeseci funkcionisala u okviru podgoričkog Doma omladine „Budo Tomović”, a od septembra 1996. godine preseljena je na Cetinje, u zgradu bivšeg Engleskog poslanstva, čime su se stekli zadovoljavajući uslovi za nastavak obrazovnog procesa. To tada nazvano „privremeno rješenje” je i dalje aktuelno, sve dok se ne realizuje 2011. godine usvojeni projekat izgradnje Univerzitetskog kompleksa fakulteta umjetnosti na Cetinju.

Shodno narastajućoj potrebi za školovanim kadrovima u svim oblastima ljudskog djelovanja, pa tako i u muzičkoj pedagogiji, 1980. godine Muzička akademija je započela rad kao viša (dvogodišnja) i visoka (četvorogodišnja) škola, odnosno fakultet. Oformljena su dva odsjeka: Pedagoško-teorijski i Instrumentalni. U prvih skoro dvije decenije djelovanja, većinu studenata činili su oni sa Pedagoško-teorijskog odsjeka,¹ da bi se oko 2000. godine taj broj izjednačio, a u posljednjih 10 godina su u manjini, zahvaljujući otvaranju sve većeg broja usmjerenja na Instrumentalnom odsjeku (Tabela 1).

Prethodno izloženi podaci svjedoče i o potrebama sredine: u početku je školovan veći broj muzičkih pedagoga kako bi se riješila kadrovska pitanja u vezi sa muzičkim predmetima u osnovnim i srednjim, opšteobrazovnim i stručnim školama, a vremenom se stvarala potreba i za školovanjem izvođača, koji bi obogatili kulturni život Crne Gore.

Za prve generacije nastava je realizovana prema Nastavnom planu i programu koji je imao dosta sličnosti sa organizacijom nastave na fakultetima muzičke umjetnosti širom Jugoslavije, posebno u Beogradu. Planom su utvrđeni predmeti, njihov raspored po semestrima i godinama studija i broj časova predavanja i vježbi, kao obaveznih oblika nastave, a Nastavnim programom je bio definisan sadržaj svakog predmeta. U okviru Pedagoško-teorijskog odsjeka postojala je, na osnovu njihovog sadržaja, podjela predmeta na dvije grupe: opšteobrazovne i stručne. Prvoj grupi pripadali su predmeti koji su bili zastupljeni

¹ U tabeli koja slijedi, a obuhvata period od nastanka Akademije do danas, Pedagoško-teorijski odsjek će biti predstavljen skraćenicom *Omp* (Opšta muzička pedagogija), koja se danas koristi za ovaj odsjek.

Tabela broj 1

Školska godina	Ukupno upisanih studenata	Upisani na Omp odsjeku	Odsjeci
1980/81.	62	47	Omp, Klavir
1985/86.	39	25	Omp, Klavir, Violina, Viola, Violončelo, Flauta, Oboa
1990/91.	35	28	Omp, Klavir, Flauta, Klarinet
1995/96.	33	29	Omp, Klavir, Violina
2000/01.	28	14	Omp, Klavir, Violina, Viola, Violončelo, Flauta, Klarinet, Truba, Gitara
2001/02.	34	16	Omp, Klavir, Flauta
2002/03.	21	12	Omp, Klavir, Violina, Flauta, Gitara
2003/04.	38	14	Omp, Klavir, Flauta, Harmonika
2004/05.	26	4	Omp, Klavir, Violončelo, Flauta
2005/06.	24	10	Omp, Kompozicija, Dirigovanje , Klavir, Violina, Viola, Kontrabas, Klarinet, Harmonika
2006/07.	22	7	Omp, Klavir, Violina, Kontrabas, Flauta, Truba, Horna, Trombon , Gitara
2007/08.	15	4	Omp, Klavir, Viola, Flauta, Klarinet , Trombon, Gitara, Harmonika
2008/09.	21	6	Omp, Klavir, Violina, Viola, Violončelo, Kontrabas, Flauta, Truba, Gitara, Harmonika
2009/10.	23	9	Omp, Klavir, Violina, Viola, Kontrabas, Flauta, Truba, Gitara
2010/11.	14	7	Omp, Klavir, Flauta, Gitara, Harmonika
2011/12.	39	14	Omp, Klavir, Violina, Viola, Violončelo, Kontrabas, Flauta, Truba, Klarinet, Harmonika, Gitara
2012/13.	24	12	Omp, Klavir, Violina, Violončelo, Flauta, Harmonika
2013/14.	24	8	Omp, Klavir, Violina, Flauta, Truba, Klarinet, Gitara

i na drugim fakultetima, a čiji je sadržaj bio u vezi sa državnim uređenjem ili sa pedagoško-psihološkim osnovama, dok su stručni predmeti podrazumijevali sadržaje vezane za: pjevanje, sviranje ili stvaranje muzike, analizu muzičkih djela, methodske postupke ili istorijat muzičke umjetnosti (Tabela 2).

Nastava se izvodila kao individualna i grupna. Svi predmeti su bili dvosemestralni i polagali su se u junskom i septembarskom roku.

Godine 1989. ukida se viša škola i na Muzičkoj akademiji se organizuju studije isključivo u trajanju od četiri godine, odnosno osam semestara. Promjena

Tabela broj 2

Opšteobrazovni predmeti:	Stručni predmeti:
Psihologija Pedagogija Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita ¹ Osnovi marksizma Sociologija Sociologija kulture	Solfeđo Dirigovanje (sa praktikumom) Sviranje horskih partitura Analiza muzičkog djela / Muzički oblici Harmoniska analiza / Harmonija Tonski slog sa aranžiranjem Fuga/Polifonija Klavirski praktikum Poznavanje muzičkih instrumenata Istorija muzike Poznavanje horske literature Metodika muzičke nastave Metodika nastave solfeđa Horsko pjevanje Osnovi vokalne tehnike

¹ Zanimljiv je podatak da je Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita bio uslovni predmet, odnosno da se naredna godina studija nije mogla upisati ukoliko taj predmet nije položen.

državnog uređenja 1992. godine — raspad SFR Jugoslavije i formiranje SR Jugoslavije, uslovia je promjenu i u Nastavnom planu — ukidaju se predmeti: Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita, Osnovi marksizma, Sociologija i Sociologija kulture, a od školske 1993/94. godine uvodi se strani jezik — engleski.

U Statutu Muzičke akademije, koji je usvojen u martu 1995. godine, mogu se uočiti određene novine. Definisano je da se nastavno-umjetnička djelatnost odvija na:

1. Pedagoško-teorijskom smjeru, sa sljedećim usmjerenjima:

- opšta muzička pedagogija,
- kompozicija,
- dirigovanje;

2. Pedagoško-instrumentalnom smjeru, sa sljedećim usmjerenjima:

- klavir,
- gudački instrumenti (violina, viola, čelo, kontrabas),
- duvački instrumenti (flauta, oboa, klarinet, fagot, horna, truba, trombon).

Usvojena je nešto drugačija podjela predmeta i to na: stručno-umjetničke,² stručne i teorijske.³ Poslije završenog Pedagoško-teorijskog smjera i odsjeka

² Stručno-umjetnički predmeti bili su vezani za Pedagoško-instrumentalni smjer.

³ U teorijske predmete spadaju oni koji su se ranije nazivali opšteobrazovnim — Pedagogija i Psihologija, s tim što je u ovoj grupi sad i strani jezik (Engleski ili Italijanski).

Opšta muzička pedagogija, predviđeno je sticanje diplome visoke školske spre-
me i naziva: diplomirani muzičar, što podrazumijeva kvalifikovani kadar za
predavanje muzičkih disciplina u nižim i srednjim opštim i stručnim školama.

Nastavno-umjetničko vijeće 1999. godine unosi izmjene i dopune u važeće
propise, pa shodno tome na Muzičkoj akademiji postoje:

— Odsjek za kompoziciju, dirigovanje i muzikologiju,⁴ sa grupama:
Kompozicija, Dirigovanje, Muzikologija;

— Odsjek vokalno-instrumentalni, grupe: Klavir, Gudački instrumenti,
Duvački instrumenti, Gitara, Solo pjevanje;

— odsjek Opšta muzička pedagogija,⁵ na kom se, te 1999. godine otvaraju
i magistarske studije.

Nastavni plan (koji je napravljen po uzoru na planove akademija iz okruže-
nja) donosi izmjene u rasporedu predmeta po godinama, kao i izmjene naziva
određenih predmeta: Polifonija i Fuga preimenovane su u Kontrapunkt 1 i 2,
Harmonija i Harmoniska analiza u Harmoniju sa harmonskom analizom 1 i
2, Metodika muzičke nastave u Metodika opšteg muzičkog obrazovanja. Od
naredne godine predmet Tonski slog dobio je naziv Aranžiranje, a dodati su u
Nastavni plan predmeti: Vokalna literatura, Analiza stilova, Muzički folklor,
Istorija umjetnosti i Istorija crnogorske muzike.

Po završetku osnovnih studija stiče se zvanje diplomirani muzički pedagog, a
odsjek Opšta muzička pedagogija priprema stručnjake sljedećih profila: nastav-
nik Muzičke kulture u osnovnoj školi, profesor Muzičke umjetnosti u srednjoj
školi, zatim predavač Solfeđa i Teorije muzike u nižoj i stručno-teorijskih pred-
meta u srednjoj muzičkoj školi. Potpisivanjem Bolonjske deklaracije, koja se od-
nosi na reformu evropskog sistema visokog obrazovanja, Univerzitet Crne Gore,
a u njegovom sastavu i Muzička akademija, krenuli su u novu fazu evolucije.
Usvajanjem Statuta Univerziteta Crne Gore, 2004. godine, prestaju sa važenjem
statuti dotadašnjih članica Univerziteta. Zajedničko za sve fakultete i Akademiju
je da više ne postoji podjela na odsjeke ili smjerove, već na studijske programe.
Na Muzičkoj akademiji studijski programi su: Kompozicija, Dirigovanje, Opšta
muzička pedagogija, Klavir, Gudački instrumenti, Duvački instrumenti, Gitara,
Harmonika. Studije su koncipirane po sistemu 3 + 1, odnosno osnovne studije
traju tri godine i nose naziv stepena studija „bachelor” (BA). Četvrta godina je
specijalistička, odnosno prema izmjenama pravilnika donesenim 2007. godine,

⁴ Činjenica je da, iako postoje u Nastavnom planu grupe Muzikologija i Solo pjevanje, do dan-
-danas nijesu počele sa radom ni zaživjele u Crnoj Gori.

⁵ Od tada do danas se koristi ovaj naziv, a više se ne pominje Pedagoško-teorijski smjer.

studenti se poslije završenih osnovnih studija opredjeljuju — biraju predmet koji žele da usavrše na specijalističkim akademskim studijama.

Školska, odnosno studijska godina se organizuje u dva semestra — zimskom i ljetnjem. Studije na Muzičkoj akademiji realizuju se na osnovu akreditovanog studijskog programa i u skladu sa novim pravilima studiranja zasnovanim na Evropskom sistemu prenosa kredita (ECTS — European Credit Transfer System). Svi predmeti su jednosemestralni, a zahtjevnost svakog od njih je iskazana kroz broj kredita. Obim studijskog programa koji se izvodi u jednoj godini je 60 kredita, a u jednom semestru 30, raspodijeljenih po predmetima.

Godine 2006. dolazi do promjena u Nastavnom planu: predmeti Sviranje horskih partitura, Vokalna tehnika i Poznavanje muzičkih instrumenata prestaju da egzistiraju kao samostalni i pripajaju se drugim predmetima, tako da od školske 2006/07. postoje predmeti: Horsko dirigovanje sa sviranjem horskih partitura, Hor sa osnovama vokalne tehnike, a muzički instrumenti se izučavaju u okviru predmeta Aranžiranje.

Prema reakreditaciji izvršenoj 2007. godine, oblasti studijskog programa, odnosno predmeti grupisani su na sljedeći način (Tabela 3):

Tabela broj 3

Fundamentalni:	Teorijski:	Opštestručni:	Stručni:	Uskostručni:
Istorija umjetnosti Estetika	Engleski jezik Analiza stilova Metodologija naučnog rada sa izradom stručnog rada	Istorija muzike Klavirski praktikum Kontrapunkt Aranžiranje Crnogorska muzika Muzički folklor Muzička tehnologija	Harmonija sa harm. analizom Muzički oblici Metodika opšteg muz. obrazovanja sa pedagoškom praksom Hor sa osnovama vokalne tehnike	Horsko dirigovanje sa sviranjem horskih partitura Solfedo Metodika nastave solfedo sa pedagoškom praksom

Predmet za koji se student opredjeljuje na specijalističkim studijama mora biti iz grupe opštestručnih, stručnih ili uskostručnih predmeta.⁶ Po prvi put od osnivanja Akademije i postojanja Pedagoško-teorijskog odsjeka, odnosno studijskog programa Opšta muzička pedagogija, školske 2012/13. godine uvedeno je pisanje diplomskog rada i diplomski ispit, na kraju specijalističkih studija. Studentima Muzičke akademije je, usvajanjem teorijskih znanja i praktičnih vještina, omogućena prohodnost ka još višem nivou studija, tj. omogućeno

⁶ Mogući predmeti su: Horsko dirigovanje sa sviranjem horskih partitura, Harmonija sa harmonskom analizom, Muzički oblici, Solfedo, Istorija muzike, Kontrapunkt, Metodika opšteg muzičkog obrazovanja sa pedagoškom praksom i Crnogorska muzika.

usavršavanje tokom dvije godine postdiplomskih master studija, koje završavaju takođe odbranom pisanog rada pred komisijom.

Prema Statutu iz 2004. godine, kad je otpočela primjena Bolonjske deklaracije, Univerzitet u skladu sa zakonom, licencom i akreditacijom, daje sljedeće vrste diploma:

— diplomu akademskih osnovnih studija — poslije završetka studijskog programa u trajanju od 3 godine, odnosno 180 ECTS kredita;

— diplomu specijalističkih studija — poslije završetka studijskog programa u trajanju od 1 godine, odnosno 60 kredita;

— diplomu akademskog naziva magistra umjetnosti — poslije završetka studijskog programa u trajanju od 2 godine, odnosno 120 kredita.

Studiranje po novom sistemu pruža mogućnost studijskog boravka od jednog semestra ili jedne školske godine u nekom od 79 univerziteta iz 29 zemalja,⁷ na osnovu sporazuma i programa saradnje koje Univerzitet Crne Gore ima sa visokoobrazovnim i naučnim ustanovama u regionu, Evropi i svijetu. Međutim, problem studenata koji završe studijski program Opšta muzička pedagogija je neprohodnost i nemogućnost odlaska na dio studija u neki od partnerskih univerziteta. Ovaj studijski program nije ekvivalentan programima po kojima se studira bilo gdje drugo s obzirom na to da su svuda odvojeni odsjeci za muzičku teoriju i muzičku pedagogiju. Problem je u tome što studijski program nosi naziv koji se povezuje sa muzičkom pedagogijom, a po predmetima koji su u okviru njega zastupljeni, više pripada izučavanju muzičke teorije. Da bi se studentima Muzičke akademije pružila mogućnost koju koriste studenti sa ostalih fakulteta u Crnoj Gori, treba voditi računa o tome da buduće promjene studijskih programa budu usmjerene ka jasnijem povezivanju naziva i sadržaja studijskog programa, i eventualno ka usklađivanju sa istim ili sličnim odsjecima na fakultetima u okruženju.

Ministarstvo prosvjete Crne Gore definisalo je 2004. godine Zakon o vaspitanju i obrazovanju osoba sa posebnim obrazovnim potrebama i Strategiju inkluzivnog obrazovanja, koja polazi od poštovanja prava i karakteristika osoba sa posebnim potrebama čije edukativne mogućnosti treba zadovoljiti kroz kvalitetno obrazovanje u cilju osposobljavanja za samostalni život. Prateći navedene tendencije u osnovnom i srednjem obrazovanju, na studijski program Opšta muzička pedagogija se školske 2004/05. godine po prvi put upisao slabovidni student. Rad sa takvim licem je bio novina i zahtijevao je dodatno zalaganje i predavača i studenata — kolega, a zajedničku satisfakciju predstavlja studentova diploma sa osnovnih, a zatim i specijalističkih studija.

⁷ Podatak je od 21. 6. 2012. godine i najnoviji je koji se može naći na sajtu Univerziteta Crne Gore.

Kakva je perspektiva diplomiranih muzičkih pedagoga, odnosno studenata koji završe studijski program Opšta muzička pedagogija, najbolje pokazuju podaci Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. U okviru te institucije je 2008. godine rađena analiza deficitarnih zanimanja u Crnoj Gori, koja je pokazala da je u 2007/08. godini bilo traženo 22 profesora muzičke grupe predmeta u sjevernoj i centralnoj regiji, dok u južnoj regiji nije bilo slobodnih mjesta. Statistika za posljednje četiri godine pokazuje sve nepovoljniju tendenciju za ovaj obrazovni profil (Tabela 4).

Tabela broj 4

Zanimanje	2010.		2011.		2012.		2013.	
	Nezaposleno	Traženo	Nezaposleno	Traženo	Nezaposleno	Traženo	Nezaposleno	Traženo
Diplomirani muz. pedagog — Omp	0	0	0	0	0	0	1	0
Stepen bachelor — Omp	1	0	1	0	4	1	11	0
Stepen specijal. — Omp	8	0	11	0	15	0	21	0

Treba pomenuti da su iz generacija diplomiranih muzičara i muzičkih pedagoga stasali autori novih udžbenika za reformisanu osnovnu i srednju školu. A kad je rad u opšteobrazovnim ustanovama u pitanju, obeshrabruje strategija Zavoda za školstvo Crne Gore od početka primjene reformisanih nastavnih planova i programa školske 2004/05. godine. Od tada, u devetogodišnjoj osnovnoj školi predmet Muzička kultura od prvog pa sve do šestog razreda predaje profesor razredne nastave, a ne diplomirani muzički pedagog. Zatim, Muzička umjetnost je u gimnaziji svedena na jedan čas nedjeljno i to samo u prvom razredu, a od školske 2006/07. taj predmet je ukinut u svim srednjim stručnim školama.

Ovakva nebriga o postojećem nastavnom kadru i novoškolovanim muzičkim pedagogima i generalno nebriga o kulturi i umjetnosti ne priliči društvu koje teži ka napretku. Zahtjevi koje nameće moderno društvo stavljaju te oblasti u drugi plan, pa nastaje sve veći disbalans i disproporcija između duhovnih (kulturnih) i materijalnih vrijednosti. Entuzijizam sa početka, kad je osnovan Pedagoško-teorijski odsjek na Muzičkoj akademiji, polako zamjenjuje razmišljanje o budućnosti diplomiranih muzičkih pedagoga, podstaknuto novim propisima u kojima sve manje mjesta ima za umjetnost.

Čitav dosadašnji period postojanja ovog odsjeka obilježen je promjenama, koje su se odnosile na ambijent u kom se izvodi nastava (Podgorica — Cetinje),

nazive odsjeka, broj studenata po godinama, zastupljene predmete, kompetencije i samo zvanje koje studenti stižu završetkom studija (od diplomiranog muzičara do diplomiranog muzičkog pedagoga), kao i na perspektivu poslije završenih studija. Sticanjem temeljnog muzičkog obrazovanja, školovani kadar je usmjeren prvenstveno ka pedagoškom radu, ali i drugim javnim i kulturnim djelatnostima, za koje je potrebno muzičko obrazovanje. Naredni period treba da pokaže opravdanost reformi i da pomogne sagledavanju suštinske svrhe i potreba muzičkih pedagoga, ujednačavanju sa potrebama društvene zajednice i savremenog društva, ali i da doprinese realnoj analizi dobrih strana i napravljenih propusta.

Literatura

- [1] Matična knjiga upisanih studenata, Muzička akademija, Cetinje.
- [2] Statut Muzičke akademije, Podgorica, 1995.
- [3] Statut Univerziteta Crne Gore, <http://www.ucg.ac.me/zakti/Statut.pdf>
- [4] Univerzitet Crne Gore, Bilateralni programi saradnje, <http://www.ir.ucg.ac.me/page.php?id=9&grupa=10>
- [5] Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, „Službeni list” RCG, br. 80/04 od 29. 12. 2004.
- [6] Zavod za zapošljavanje Crne Gore, *Analiza deficitarnih zanimanja u Crnoj Gori*, <http://www.zzzcg.org/shared/dokumenti/Izvještaji/Analiza%20def%20zan.25.05.2008>
- [7] Zavod za školstvo Crne Gore, <http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi>

Ana PERUNOVIĆ-RAŽNATOVIĆ

FORMATION OF MUSIC TEACHERS AT THE UNIVERSITY OF MONTENEGRO (1980–2013)

Summary

This work examines tradition and continuity in educational process of current Study program named General music pedagogy at The Academy of Music in Cetinje. Since its establishment in Titograd, many students and future teachers of music from Montenegro and other ex-Yugoslav republics were educated within that Study program. The whole period — former and current — has been marked by changes, which are related to the town where The academy was settled (Podgorica — Cetinje), and names of the department, number of students per year, the subjects, competences and the title that students get after graduation (from Graduate musician to Graduate music teacher), and also related to the perspective after graduation.

Key words: *The Academy of music, Pedagogical and theoretical department, General music pedagogy, Curriculum*